

قرآن در فضای مجازی فرصت یا تهدید...؟

قرآن در فضای مجازی، فرصت یا تهدید...؟

نویسنده: داوود جعفری

حرف هایی که باید خوانده شوند..

● قرآن و فضای مجازی، فرصت یا تهدید ●

نویسنده : داوود جعفری

مقدمه

در دنیای امروز استفاده از فضای مجازی فرصت ها و تهدیدات بسیاری را همراه آورده است که متخصص فعالیت های فرهنگی را برآن داشته تا در خصوص نحوه بهره برداری از این فضای غیر حقیقی اما کاملاً واقعی در حوزه های سیاسی، هنری، دینی و مذهبی، ورزشی، اخباری و امثالهم دست بر قلم برده و تجارب کشورهای پیشرفته و آثار مخرب تاثیرگذاری آن در کشورهای در حال توسعه و یا عقب مانده تکنولوژیکی را بیان و جامعه را آگاهی ببخشند.

اما به راستی تکنولوژی آپ های پیام رسان و پر کاربرد اجتماعی با چه نیتی طراحی و رئه و چگونه در مسیر اولیه دستخوش سوء استفاده شده و باید به این تهدید های اجتماعی و فرهنگی چطور نگاه کرد؟ و آیا اساساً میتوان از آن ها فرصت ساخت و این فرصت را تبدیل به فرهنگسازی مثبت کرد یا خیر...؟! و آیا در حوزه دین و نشر و تغییرات موجود جایگاه این آپ ها کجاست و وظیفه ما بعنوان یک جامعه فرهنگ دینی چیست...!؟

مقام معظم رهبری چندین سال است که در گفتمان های خود هوشیاری در فضای مجازی را مطالبه کرده اند. پیدایش فناوری های ارتباطاتی و اطلاعاتی، فرصت ها و تهدید های انقلاب را چنان برجسته کرده که استمرار و تکامل انقلاب اسلامی منوط به توجه خاص و جدی و سرمایه گذاری نظام در این زمینه است. این یکی از جهاتی است که حوزه ی فضای مجازی را در نظر رهبری معظم به اندازه ی خود انقلاب اسلامی پراهمیت کرده است.

به فرموده رهبر انقلاب، فضای مجازی به اندازه انقلاب اسلامی اهمیت دارد و عرصه فرهنگی عرصه جهاد است. اگر از فضای مجازی غافل شویم اگر نیروهای مؤمن و انقلابی این میدان را خالی کنند مطمئناً ضربه خواهیم خورد و هر کس به اندازه وسع و توان و هنر خود باید در این میدان حضور یابد.

ایشان در نگاهی جامع به مقوله فضای مجازی آن را اینگونه تفسیر میکنند.

مقام معظم رهبری: امروز شما ببینید وسایل تبلیغ در دنیا چقدر متنوع شده؛ این طرف دنیا یک نفر جوان پای دستگاه کوچکی می نشیند و افکار، تصورات، تخیلات، پیشنهادهای فکری و پیشنهادهای عملی را از سوی هر کسی - بلکه هر ناکسی - از آن طرف دنیا دریافت می کند. امروزه اینترنت و ماهواره و وسایل ارتباطی بسیار متنوعی وجود دارد و حرف، آسان به همه جای دنیا می رسد. میدان افکار مردم و مؤمنان، عرصه کارزار تفکرات گوناگون است. امروز ما در میدان جنگ و کارزار حقیقی فکری قرار داریم. این کارزار فکری به هیچ وجه به زیان ما نیست؛ به سود ماست. اگر وارد این میدان بشویم و آنچه را که نیاز ماست - از مهمات تفکر اسلامی و انبادهای معارف الهی و اسلامی - بیرون بکشیم و صرف کنیم، قطعاً بُرد با ماست؛ لیکن مسأله این است که ما باید این کار را بکنیم. (۱)

شاید به زعم حقیر ایشان خطاب به نیروهای مومن و متدین و عاشق اندیشه های دینی متذکر شده اند که از این فضا در نهایت هنر و اندیشه با بیشترین نوع تاثیر گذاری اقدام نمایند.

و بدون شک جامعه قرآنی اگر اولین یا دومین جامعه متدین و مذهبی مخاطب نباشد قطعاً سومین خواهد بود.

جامعه ای که تاثیر گذاری آن نه به کلام شخصی آنان بستگی دارد نه به محتوایی که از آن سخن میگویند. بلکه مردم آنان را بدون واسطه ترین عناصر ارتباطی با کلام خدا میشناسند و از طرفی ممکن است برایشان این نوع ارتباط قداست و پاکی نیز به همراه داشته باشد.

اما برآستی فرصت ها و تهدید های فضای مجازی برای این جامعه متدین و تاثیرگذار و متقابلاً تاثیر رفتارهای فردی و اجتماعی آنان در آینه گسترده فضای مجازی چیست...؟!

در قدم اول باید این جامعه را به چند دسته تقسیم کرد.

۱: آنان که انتشار مفاهیم و ترجمه قرآن را به سلاقی مختلف از جمله طراحی و گرافیک، موشن گرافیک، اینفو گرافیک یا آیه گرافیک و کاملاً با سبک و نوق فردی در دستور کار خود دارند.

۲: کسانی که ترجمه و تفسیر قرآن را در قطعاتی مختصر و تاثیر گذار در شکل های مختلف منتشر میکنند.

۳: آنان که با ترکیبی از سخنان خداوند در قرآن و اصوات مختلف از قراء یا قاریان بزرگ بشکلی هنرمندانه تبلیغ میکنند.

۴: گروهی که با داشتن هنر فردی در تلاوت قرآن در سبک های مختلف تحقیق، و ترتیل خوانی سعی در معرفی هنر تلاوت قرآن خود و البته تاثیرگذاری آن بر جامعه اقدام مینمایند.

۵: دسته ای که با ذوق و سلیقه فردی در صدد کپی برداری و انتشار این آثار هستند.

● در این مقاله روی صحبت حقیر با آن دسته از قاریان و مرتلین و حفاظی است که بستر فضای مجازی را برای بهتر دیده شدن هنر تلاوت انتخاب کرده و از هر ابزار و موقعیتی برای انتشار هنر تلاوت خود و البته تاثیر پذیری و گردآوری مخاطبان بسمت خود و هنر تلاوت است مییاشد.

قدم دوم:

قرآن و تلاوت آن آدابی دارد که باید آن را رعایت کرد، اما این آداب چیست و آیا این آداب در این بستر بسیار گسترده توسط این گروه از جامعه قرآنی رعایت میشود یا خیر؟ که اگر رعایت شود این امر را تبدیل به فرصت و اگر رعایت نشود این امر را تبدیل به بدعت و تهدید خواهد کرد.

اما بواقع آداب تلاوت قرآن چیست...!؟

تلاوت قرآن دو نوع آداب همزمان دارد که یکی آداب ظاهری و دیگر آداب باطنی و فردی است.

به یقین بحث مورد نظر ما در این مقاله رعایت کامل آداب ظاهری در تلاوت قرآن است، چرا که از نیت باطنی افراد نمیتوان آگاه بود و با توجه به این که این دسته از عزیزان در صدد نشر معارف، هنر، رفع مهجوریت ظاهری قرآن در جامعه دارد باید امیدوار بود که آداب باطنی تلاوت را نیز در خود تقویت و البته رعایت خواهند کرد.

اما آداب ظاهری قرآن

۱_ قاری قرآن باید قبل از تلاوت مسواک زده باشد چراکه پیامبر اسلام بدان دستور داده است (۲)

۲_ قاری قرآن باید پیش از تلاوت وضو داشته باشد (۳)

۳_ پناه‌بردن به خداوند پیش از قرائت قرآن: قرآن کریم می‌فرماید: «وقتی قرآن می‌خوانی، از (شر) شیطان رانده شده به خداوند پناه ببر». (سوره نحل، 98)

۴_ قرائت از روی قرآن: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «قرائت قرآن از روی مصحف بهترین اعمال امت من است» (۴)

۵_ قرائت قرآن با صدای خوش: خاتم پیامبران صلی الله علیه و آله فرمود: «هر چیزی زیور دارد و زیور قرآن، صوت نیکو است» (۵)

۶_ تلاوت قرآن همراه با ترتیل؛ قرآن می‌فرماید: «ورتل القرآن ترتیلاً»؛ (سوره مزمل، 4) قرآن را با دقت و تأنی بخوان. شاید مراد تلاوت تحقیق و رعایت کامل تجوید باشد.

۷_ اینکه با صدای بلند یا آهسته قرآن را تلاوت کند، در حدیثی از امام محمد باقر اینگونه آمده..

کسی که «انا انزلناه» را با صدای بلند بخواند مانند رزمنده‌ای است که با شمشیر (ابزار جنگی) نبرد می‌کند. و کسی که آن را آهسته می‌خواند مانند کسی است که در راه خدا در خون خود غوطه ور است. (۶)

قدم سوم:

باید دید که در چه حالاتی میتوان و یا نمیتوان تلاوت قرآن داشت.

خواندن قرآن خواه سوره‌های کوچک باشد یا دیگر سوره‌ها، خواه در هنگام راه رفتن باشد و یا در هنگام خوابیدن، نه تنها اشکالی ندارد، بلکه مستحب و پسندیده است.

در روایت آمده است که: در هنگام خواب سوره‌های قرآن از جمله توحید، آخر آیات سوره کهف و... مستحب است. (۷)

همچنین روایاتی وجود دارد که در هر حال به تلاوت قرآن ما را سفارش نموده است.

ولی در برخی موارد خواندن آن کراهت دارد که عبارت از در حال رکوع و سجده نماز، در دستشویی و حمام، نیز خواندن شخص حائض و جُنُب. (۸)

در استفتائاتی که از محضر مقام معظم رهبری (حفظه الله) شده است، پرسیده اند:

- سؤال: خوابیده قرآن خواندن چه حکمی دارد؟

- پاسخ: احترام قرآن لازم است و در آداب قرآن گفته‌اند با طهارت و رو به قبله و با ادب و با آرامش و تفکر در معانی آن قرائت شود. البته در موقع خواب خواندن قرآن از حفظ در حال خوابیده اشکال ندارد.

همچنین در استفتائات آیت الله بهجت (ره) چنین آمده است:

- سؤال: خوابیده قرآن خواندن، چه حکمی دارد؟

- پاسخ: اگر فقط خواندن قرآن باشد، اشکال ندارد.

خلاصه اینکه ملاک این است حالتی نباشد که بی احترامی به قرآن تلقی بشود. تشخیص این به عهده خود شخص است.

مثلاً: فرض کنید کارگری که در صحافی دارد قرآن رو آماده می‌کند، باید روی جلد ضربه بزنه، احتمالاً زیر فشار پرس قرار بدهد و... در حالیکه هیچ کدام از اینها بی احترامی نیست.

یا اینکه در احکام داریم همراه بردن قرآن در هنگام تخطی (دستشویی رفتن) اگر حالت بی احترامی داشته باشه، جایز نیست. ولی گاهی شخص در یک مکان عمومی جایی ندارد که قرآن رو امانت بسپارد و لذا برای حفظ، آن را در جیب لباسش می‌گذارد و همراه می‌برد. اگر تلقی بی احترامی نشود اشکالی ندارد.

● تلاوت قرآن برای یک مسلمان امری مستحب و بجای آوردن نماز امری واجب و لازم لطفاً به این دو استفتاء از مقام معظم رهبری توجه فرمایید.

س: اگر در هنگام خواندن حمد و سوره انسان کمی حرکت کند آیا نماز را باید دوباره بخواند؟

ج) اگر مختصر و به نحوی باشد که با استقرار و آرامش نماز منافات نداشته باشد، موجب بطلان نماز نمی‌گردد.

س. اگر در هنگام خواندن نمازهای یومیه، خواندن حمد و سوره را در حین خمیازه کشیدن ادامه دهیم، نماز ما چه حکمی دارد؟

ج) اگر قرائت صحیح خوانده شود، اشکال ندارد. (۹)

توجه

تا به اینجا اینگونه تلقی میشود که بعد از رعایت آداب ظاهری قرآن الباقی موارد در جهت تلاوت قرآن در هر حالت بستگی به نیت قاری قرآن دارد و نه تلقی دیگران از آن حالت. لذا باز هم این امر به آداب باطنی قرآن بر میگردد که مختص شخص تلاوت کننده است.

البته باید این موضوع را هم چون در خصوص تلاوت قرآن و انتشار آن در فضای مجازی است متذکر میشویم که چه بهتر است قاری و مبلغ قرآن و با تحقیق و بررسی بهترین حالت و به بهترین نوع سلیقه رفتار کند، چرا که بعد از ارسال فایل خود در فضای مجازی این کار را یک اثر از او تلقی کرده و ممکن است در برخی اوقات بدسلیقگی نیز بوجود آید.

پس در نتیجه باید گفت تلاوت قرآن در هر حالت به پیوست نیت قاری آن امری نیکو و با توجه به روایات و احادیث امری مستحب و پسندیده است، گرچه از دو استفتاء آخر در خصوص نماز نیز میتوان دریافت که حتی در قرائت نماز نیز در برخی از حالات غیر معمول با توجه به شرایط قرائت و میزان تغییر نامحسوس نیز امر قرائت نماز صحیح و بدون اشکال است.

قدم چهارم:

باید دید آیا تلاوت قرآن در حالات مختلف که امروزه در شبکه های اجتماعی و فضای مجازی متداول شده آیا مسبوق به سابقه است یا خیر...؟!

پاسخ این سوال مثبت است.

بله پیش از این تلاوت قرآن در حالات مختلف توسط رسانه ملی و بخصوص شبکه قرآن سیما ضبط و پخش شده مانند تلاوت در پارک پرندگان، روی کشتی در دریا، شروع مسابقات فوتبال و والیبال، در کوه و دشت، در کنار نهر و رودخانه، در خانه های قدیمی با معماری های مختلف، روی پشت بام اماکن مقدسه و امثالهم.....

اما در حالاتی دیگر میتوان گفت اکثر قراء و حفاظ نیز با اینگونه برنامه ها در ارتباط بوده و تلاوت داشته اند.

در افتتاحیه ها و اختتامیه های مختلف مذهبی، دینی، فرهنگی و حتی سیاسی در مناظرات تلوزیونی ریاست جمهوری،

بر سر قبر و مجالس ختم، در افتتاح جشنواره های فیلم و موسیقی و تئاتر، جشنواره های ورزشی، پارک ها، میادین مختلف شهر ها، راهپیمایی ها، تشیع پیکر شهداء، در حال رانندگی پشت موتور و ماشین، در داخله موزه ها، در افتتاح مسابقات مختلف ورزشی و و و و که اکثرا ضبط و پخش هم شده اند

پس با این اوصاف نباید تعجب کنیم که در این عصر عده ای از جوانان خوش ذوق از رسانه های اجتماعی و با سلیقه فردی حاضر به انتشار تلاوت خود در این شبکه ها شده اند.

تذکر

وقتی اعتقاد داریم فضای مجازی یک فرصت بسیار مناسب است و آن را نباید برای جوانان محدود کرد و بلکه باید تشویق توام با ارائه راهکارهای مناسب برای بهبود شرایط فعلی باشد منظور مان این است که در سال گذشته یک جوان خوش صدا تنها با خواندن یک فراز زیبا و دلنواز آن هم در حین راه رفتن در یک مکان معمول با ۴ تا ۵ هزار نفر فالور در شبکه اینستاگرام چنان تاثیری بر یک سلبریتی میگذارد که پست آن را کپی کرده و در پیج شخصی خود قرار میدهد و با این عمل پیام تلاوت قرآن با صدای خوش را بگوش قریب به ۴ میلیون ایرانی میرساند، و بلافاصله قلب هایی که آمادگی دریافت پیام قرآن را دارند از ۴ تا ۵ هزار نفر به حدود یکصد هزار نفر افزایش میآیند و یا در نقطه شمالی کشور یک قاری خوشخوان و خوش صدا تنها با تلاوت فرازهایی از قرآن در کنار نشان همزادپنداری خود با دیگر ایرانیان موفق میشود بخاطر صوت قرآن در حالت های متداول زندگی معمول ایرانیان قریب به ۴۰۰ خورده ای هزار نفر ایرانی و علاقمند به صدای خوش تلاوت قرآن را در پیج خود در اینستاگرام جذب کند.

این امر نشان میدهد ما در دهه ۹۰ بازار توسعه و ترویج قرآن در فضای مجازی را نادیده گرفته ایم و بروی آن سرمایه گذاری نکرده ایم و امروزه بخاطر ذوق و سلیقه فردی تعدادی جوان خوش سیمای و خوش صدا تنها با تلاوت قرآن در حالات مختلف موجی ایجاد شده که تهدید های فضای مجازی را برای ما به فرصت طلایی تبدیل کرده است.

برخی از ما نباید اینگونه استنباط کنند که ممکن است با متوقف کردن این موج و یا مآخذه کردنه چند چهره در این عرصه که در حالات گوناگون که ابدا تا به این لحظه موردی منافای با آداب تلاوت در آن مشاهده نشده و ممکن است تنها کمی بدسلیقگی اتفاق افتاده باشد ، با ترس از ادامه این راه و انحراف در سالهای دور مردم را از شنیدن و ارتباط گرفتن با حقیقت تلاوت قرآن محروم کنند.

قدم و حرف آخر

وقتی سازمان‌ها و نهادهای متولی قرآن کشور نمیتوانند برنامه ریزی مناسبی برای بروز استعداد های فردی نخبگان قرآنی یا علاقمندان به تلاوت قرآن داشته باشند و در حدود چهل سال است تنها تبلیغ قرآن در جمهوری اسلامی مانور بروی مسابقات قرآن، داوری قرآن و برگزاری پر حاشیه مسابقات بین المللی با ابهامات مختلف باشد.

باید شاهد آن باشیم که جوانان و نوجوانان قرآنی ما خود دست بکار شوند و با ایده و ابتکار هرچند در برخی مواقع خام و نه تخریبگر آثاری را برای حوزه فضای مجازی خلق کنند تا از این راه نیز بتوانند موافقان خود را پیدا کنند.

امروزه و متأسفانه بجای آن که با برخی بدعت های نابجا مانند دریافت های چندصد هزار تومانی تا چند میلیون تومانی در قبال تلاوت قرآن که مخرب ترین روش ترویج و نشر عمومی قرآن است ، یا برخورد با بد رفتاری و بد عهدی تعدادی انگشت شمار در مجلس گردانی و با اصطلاح کرسی روشی قرآنی ، یا جنگ و جدل های چندین دهگی متولیان و نهادهای متولی قرآنی برخورد شود... شاهد آن هستیم که با انحراف بسمت چگونه قرآن خواندن در فضای مجازی میتوان افکار را از اصلی ترین تصمیم گیری های لازم برای بهبود شرایط فعلی منحرف کرد.

در نتیجه

فضای مجازی اصل و اساسی تهدید آمیز داشت اما با همت و راهنمایی بزرگان و رهبری عزیز و روشنگری ایشان و دلسوزان تبدیل به بستری علیه استکبار و متقابلاً تبلیغ عقاید دینی و بخصوص رویکرد به قرآن در بین جوامع مختلف فرهنگی شده و دیگر نمیتوان منتظر نتایج مسابقات و یا فعالیت های رسمی نهادها و ارگان های تصمیم گیر دولتی ماند.

فرمان آتش به اختیار یعنی اینکه در زمان مناسب و با درایت و هوش فردی در زیر پرچم قرآن و اهل بیت ع تهدید ها را به فرصت تبدیل کرد و تلاوت قرآن در فضای مجازی و انتشار آن در حالات مختلف یکی از مصادیق جهاد فرهنگی در حوزه فضای مجازی است.

یادمان باشد... دشمنی که برای نابودی فرهنگ و عقاید اسلامی و شیعی این ابزار را پدید آورده و تنها ب فکر منفعت طلبی خویش است عوامل و مستخدمان شیطانی در این عرصه کم در اختیار ندارد ، پس آگاه باشیم و بجای امر و خطاب و عتاب به این جریان راه افتاد از دل جوانان خوش ذوق و خوش صدا لبیک بگوئیم و پیش از نقد آنان ابتداء توسط دولت مردان و متولیان امر بستری را فراهم آوریم تا ضمن تقدیر و تحسین این جوانان راه های حرفه ای بودن در این مسیر را بیش از پیش به آنان بیاموزیم.

در این مسیر

شورای توسعه فرهنگ قرآنی

کمیسیون تبلیغ و ترویج

معاونت قرآن فرهنگ و ارشاد اسلامی

سازمان تبلیغات اسلامی

سازمان دارالقرآن

و اتحادیه های موسسات قرآنی کشور

اصلی ترین نهاد هایی هستند که باید پیش از این سلايق فردی ب فکر راه اندازی این موج در کشور میبودند.

و امیدواریم پیوسته به اندیشه جمعی متوصل و با کسب تجارب حرفه ای تهدیدات فضایمجازی را به طلایی ترین فرصت ها در کنار جوانان این مرزوبوم تبدیل کنند.

الحقیر

داوود جعفری

منابع

۱: کتاب حقیقت مجازی , سیاح طاهری، محمد حسین

۲: بحارالانوار، ج 89، ص 213

۳: ر.ک: بحارالانوار، ج 89، ص 210، حدیث 2

۴: بحارالانوار، ج 89، ص 202

۵: لکل شیئ حلیه و حلیه القرآن لصوت الحسن، کافی، ج 2، ص 615.

۶: وسائل الشیعه، الشیخ الحر العاملی، ج 4، ص 857.

۷: وسائل الشیعه، ج 60، ص 228 و 229

۸: وسائل الشیعه، ج 60، ص 246

۹: مرجع: <http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=34&tid=-1>